

Не забарились до весняної праці і земноводні та плазуни. Бо й справді, яка ж то весна без вечірніх жаб'ячих хороводів! Звичайно, що це не лишешспів земноводних, але й період їх інтенсивного розмноження.

Чимало тварин готувались протягом зими до весни. Зокрема, олені й козулі поскидали старі роги, разом із лисицями, вовками, рисями, зайцями, дрібними хижаками, мишовидними гризунами змінюють своє вбрання на літнє. Пробуджуються від зимової сплячки кажани, ховрахи, бурсуки та ведмеді.

Окремо слід сказати про весняний нерест багатьох видів риб, що водяться у наших річках. Нерест багатьох з них співпадає із цвітінням терну. В цей час категорично заборонено їх відлов.

Весна для багатьох диких тварин — це пора розмноження. Турбуючись про тваринний світ нашого краю, ми повинні зрозуміти, що в цей період турбувати їх, а тим більше відловлювати, категорично заборонено. Виняток можуть складати лише небезпечні шкідники лісу та сільського господарства.

Отже, дбаймо про птахів, і вони допоможуть нам в боротьбі з шкідниками лісу, саду та огорожу.

*Михайло БЕДЕЙ, Юлій КРОЧКО Валерій ХОДАК,
доценти УжсДУ*

Народні прикмети

ВЕСНА

1. З'явилися перші «жотики» на вербі — весна на порозі.
2. Рання осінь — пізня весна.
3. Пізня зима — пізня весна.
4. Якщо 1 лютого день ясний — весна рання і гожа.
5. Довгі бруньки — довга весна.
6. Рано прилетіли жайворонки — тепла весна.
7. Рано проросли вічка на бульбі — чекай ранньої весни.

Подає Михайло БЕДЕЙ

Сини твої, Карпатська Україно!

АВГУСТИН ВОЛОШИН (1874-1945)

У яскравій когорті визначних людей Закарпаття вагоме місце посідає Августин Волошин. З його іменем пов'язане піднесення рівня національної свідомості закарпатців, самоусвідомлення себе, як складової частини великого українського народу. Як Духнович вважається великим будителем закарпатських українців у ХІХ столітті, так А.Волошин - найвизначніша постать «Срібної землі» нашого віку.

18 березня 1874 року у подружжя — священика Івана Волошина і його дружини Емілії Зомбор — народився хлопчик, якому щасливі батьки дали ім'я Августин. Дитячі його роки пройшли у мальовничому гірському селі Келечин «...Там я родився,— пригадував А.Волошин, — там одержав першу науку. За те я все мило і благородно згадую сесе святоє для мене місце, цілоє родноє село, всіх жителів його».

З 1883 до 1892рр. він навчається в ужгородській гімназії, а в 1892-1893рр. студіює богослов'є в Ужгородському Теологічному Ліцеї. Один із його соратників Августин Штефан писав, що «як визначний студент, був посланий до Центральної Семінарії при Пазмань університеті в Будапешті». У зв'язку з хворобою Волошин змушений був у 1893р. переїхати до Ужгорода і тут

А.Волошин.
З картини художника А.Ковача

закінчити навчання на теологічному факультеті. Тут Августин Волошин одружується на дочці професора ужгородської гімназії Ірині Петрик з роду Олександра Духновича. Протягом всього спільного життя вона була надійним помічником свого чоловіка. Її передчасна смерть 13 березня 1936 року від злоякісної пухлини вуха стала великою трагедією для А.Волошина.

22 березня 1897р. А.Волошин був висвячений у священики і почав служити капеланом в Ужгороді, тоді ж розпочинається його педагогічна діяльність. Він здобув не тільки вищу теологічну освіту, але й домогся значних успіхів у світській науці. В 1899р. після успішного закінчення Вищої Педагогічної школи в Будапешті він одержав диплом професора математики і фізики. Це дало йому право протягом тривалого часу викладати в Ужгородській вчительській семінарії, а згодом й очолювати цей престижний освітній заклад нашого краю.

Найбільша заслуга Августина Волошина полягала в тому, що він писав книги, шкільні підручники і робив це, як правило, на власні кошти. Сьогодні відомо, що він є автором 42 книг. Назвемо тільки деякі з них: «Методическая Граматика карпаторусского языка для народных школ» (1899), «Читанка для угрорусской молодежи» (1900), «Азбука» (Ужгород, 1904), «Азбука і перша читанка для 1 кл. народних шкіл на руском язичі» (Будапешт, 1905, 1913), «Малая Библия для низших кл. народних шкіл» (1904), «О письменном язичі Подкарпатських русинов» (Ужгород, 1920), «Педагогика и дидактика для учительских семинарий» (Ужгород, 1920), «История педагогики для учительских семинарий» (Ужгород, 1923), «О социальном вихованю» (Ужгород, 1924) та багато інших.

Перу Августина Волошина належить багато віршів, оповідань, повістей, п'єс. Його історична драма «Фабіола» ставилася не тільки на закарпатській сцені, але і в Празі. Про драму А.Волошина «Марійка-Верховинка» А.Штефан писав, що

вона «найкраща дотеперішня карпатоукраїнська драма». З іменем А.Волошина пов'язано виникнення і діяльність товариства «Просвіта». Він по праву вважається першим просвітянином. Велика його заслуга в тому, що «Просвіта» стала масовою організацією, яка охоплювала всі здорові сили українців краю.

Політикою Августин Волошин почав займатися вже на початку століття. Він постійно видавав політичну газету, останній номер якої вийшов 16 березня 1939 року («Наука», «Свобода», «Нова свобода»). Протягом всього міжвоєнного періоду А.Волошин очолював Християнсько-Народну партію. Неодноразово обирався депутатом до празького парламенту.

27 жовтня 1938р. чехословацький уряд призначив А.Волошина прем'єр-міністром Підкарпатської Русі — такою тоді була офіційна назва нашого краю. Триумф А.Волошина-політика припадає на березень 1939 року, коли Сойм Карпатської України обирає його Президентом самостійної держави. Однак тоді ж А.Волошин змушений був емігрувати, бо на територію краю вступили війська фашистської Угорщини. Він спочатку вважав, що Угорщина зробила інтервенцію без відома Німеччини, яка обіцяла свій протекторат, і намагався зв'язатися з нею. Та через деякий час зрозумів — Гітлер про це знав. І тому коли А.Волошин давав інтерв'ю кореспонденту агентства Рейтер, то прямо відповів: «Німці нас ганебно обманули...»

З 1939 до 1945 року місцем його осідку була Прага. А.Волошину запропонували викладати в Українському Вільному Університеті. Тут він пройшов шлях від рядового викладача до професора філософського факультету і ректора. У Празі Волошин написав історичну п'єсу «Князь Лаборець» і драму «Син Срібної землі Юрій Довжа», але гітлерівська цензура не дозволила їх опублікувати. Така ж доля спіткала й інші твори А.Волошина, зокрема оповідання з верховинського життя «У плаю», переклади творів св.Августина «Божий Город» та «Ісповідання». Єдине, що йому вдалося там видати, це «Молитовник св.Іосифа» і «Фабіолу». У цей період свого життя А.Волошин завершив працю над фундаментальною «Педагогічною Хрестоматією», однак ця двотомна книга так і залишилася в рукописі.

У 1945 році до Праги вступили радянські війська. Перше знайомство Августина Волошина з органами НКВС відбулося 11 травня. Однак тоді все обійшлося. У нього забрали ключі від ректорської канцелярії та архів. Можливо, для того, щоб «заспокоїти» похилого віку людину, президентові видали «бумагу», згідно з якою він міг продовжувати займатися своєю роботою, не боячись арешту. Та невдовзі Волошина заарештували вдруге і перевезли до Москви. Там його помістили в одну з камер-одиночок Лефортівської тюрми.

В.І.Марчук із Житомирщини пригадував: «Сидів 8 місяців у Лефортівській тюрмі. Зразу після дня Перемоги до мене в камеру-одиночку помістили Августина Івановича Волошина — Президента Карпатської України. Це був невисокий, повний чоловік, років йому було за 70. Він мав хворий шлунок і не міг їсти. Свою їжу віддавав мені. Потім до нас підсадили ще якогось Барковського. Це був стукач, але ми цього не знали. Він заводив провокаційні розмови і потім доносив слідчому. Пам'ятаю такий випадок. Я не знав жодної молитви і Волошин вчив мене «Отче наш». Коли наступного разу мене викликали на допит, слідчий сказав: «Ну, як «Отче наш» вьучил уже?» Тоді я не догадався, звідки слідчий знає про молитву. Хто такий Барковський, дізнався в Бутирській тюрмі від одного викладача військової академії, до якого теж підсаджували Барковського.

Кожного дня Волошин розповідав про життя Ісуса Христа, також про себе, як він їздив до Риму, до Праги. Я дізнався, що Волошин зустрічався з Ріббентропом, Степаном Бандерою і Мельником, казав, що його звинувачують у германофільстві. Це слово я вперше почув від нього, і воно мені запам'яталося.

Одного разу в камері Волошин писав заяву на ім'я Молотова. В цій заяві він зазначив, що його заарештовано несправедливо, що він громадянин іншої держави. Пригадую початок заяви: «Прем'єр-министру господину Молотову от бывшего премьер-министра Закарпатской Руси доктора Волошина».

З кожним днем Августин Іванович слабнув. Навіть сам вже не міг виходити на прогулянку. Ми брали його під руки і виводили гуляти. Одного разу він попросив його залишити. Коли ми повернулися з прогулянки, у камері його не застали. Два місяці був з нами. На все життя запам'ятав я цю добру і розумну людину».

І дійсно, після чергового допиту здоров'я А.Волошина різко погіршилося і його перевезли в Бутирську тюрму. Ми не знаємо істинних причин смерті, яка наступила на 52-й день після арешту. Смерть наступила 11 липня 1945р. Так закінчилося життя видатного педагога, просвітителя, видавця, мецената, громадсько-політичного діяча, Президента Карпатської України, видатної постаті нашого краю ХХ століття Августина Волошина.

Микола ВЕГЕШ.

Сини твої, Карпатська Україно

БРАТИ ЮЛІЙ І МИХАЙЛО БРАЦАЙКИ

Вікам минулим глянути у вічі,
До серця день майбутній прихилити.

На крутих поворотах історії завжди виникає посилений інтерес до минулого свого народу і прагнення зробити кращим його майбутнє. Такий переломний період в історії Закарпаття, його українського етносу настав після першої світової війни у 1918 році. Це був час, коли кожна нація вирішувала, як спорудити свій власний дім, свою власну, незалежну державу. Поневолені народи колишньої Австро-Угорської імперії отримали право на самовизначення.

Саме в цей час у східній частині Закарпаття — Марамороській жупі — на політичну арену виходять брати Юлій та Михайло Брацайки, адвокати за професією. Д-р Юлій Брацайко (1879-

1955) і д-р Михайло Брацайко (1883-1969) — вихідці з учительської сім'ї, батько їх учителював у різних селах Закарпаття, в тому числі в Глибокому Ужанського (тут народився Юлій) і Нанково Марамороського (у ньому народився син Михайло) комітатах.

Наприкінці 1918 року по містах і селах Закарпаття виникають Народні Ради. Уже 2 листопада 1917 року в м.Хусті проведено сходи громадян, на яких виступив д-р Юлій Брацайко з роз'ясненням політичної ситуації, що склалася після першої світової війни.

Угорські та проугорські політичні сили домагалися, щоб Угорська Русь залишилася у складі Мадярщини. 10